

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 21/11/2025

Sayfa: 1

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
MİLLÎ DAYANIŞMA, KARDEŞLİK
VE
DEMOKRASİ KOMİSYONU

18'inci Toplantı
21 Kasım 2025 Cuma

Gündem:

- Komisyon çalışmalarının değerlendirilmesi (Kapalı Oturum)

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 21/11/2025

Sayfa: 2

MİLLÎ DAYANIŞMA, KARDEŞLİK VE DEMOKRASİ KOMİSYONU

21 Kasım 2025 Cuma

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.13

BAŞKAN: Numan KURTULMUŞ

---- 0 ----

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın milletvekilleri, Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonumuzun 18'inci Toplantısını açıyorum.

Gerçekten, 5 Ağustostan bu yana süren fevkalade titiz ve gayretli çalışmalarımızla 17 oturumda bu konuyla ilgili görüşü olan hemen hemen Türkiye'deki bütün çevreleri, bütün kanaat sahiplerini dinlemek imkânımız oldu. Bu dinlemelerin her biri sizlerden, değerli Komisyon üyelerimizden ve buradaki partilerden gelen teklifler doğrultusunda oluşmuştur.

Şimdi, bu toplantıda, bundan sonraki sürece ilişkin -artık herhâlde çok fazla toplanacağımız bir durum kalmadı- bundan sonraki süreçte, özellikle geçtiğimiz 17'nci Toplantıda ele alınan, her biri fevkalade hayati önemi haiz olan gerek Bakanlarımızın gerekse Millî İstihbarat Teşkilatı Başkanımızın bize yaptıkları bilgilendirmeler çerçevesinde o konuların ele alınması, bundan sonraki sürece ilişkin bazı konuların burada açık bir şekilde, net bir şekilde konuşulabilmesi, atılacak adımların konuşulabilmesi bakımından bundan sonra toplantının kapalı oturum şeklinde yapılmasını oylarınıza sunacağım ve kapalı oturum şeklinde devam edeceğiz.

Söz almak isteyen arkadaşlarımız...

MURAT EMİR (Ankara) - Sayın Başkan...

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Murat Bey, buyurun.

MURAT EMİR (Ankara) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Ben de Komisyon üyelerimizi ve bizleri takip eden çok değerli basın temsilcilerine saygılarımı sunarak sözlerime başlamak istiyorum.

Öncelikle, iki hususu Komisyonumuzun gündemine getirmek isterim. Birincisi, biz bu Komisyon kurulurken ve hatta Cumhuriyet Halk Partisi olarak bütün bu süreçlerle ilgili olarak on yıllardır böylesine zor meselelerin açık, şeffaf,

halkın önünde yapılması gerektiğini, halkımızdan, milletimizden gizleyerek hiçbir şeyin yapılamayacağını dile getirdik. Nitekim, Komisyon çalışmalarına başladığımızda yönergemizi yazarken de kapalılık kararının ancak Komisyonun kararıyla olabileceğini belirttik. Özellikle de şu ana kadar Komisyonumuz 3 toplantıda kapalılık kararı aldı ve bu 3'ünde de MİT Başkanımız, Millî Savunma Bakanı, İçişleri Bakanı ve Dışişleri Bakanı burada görüşlerini, düşüncelerini, bilgilerini bizimle paylaştılar; biz de bu toplantılarda devletin güvenliğiyle ilgili önemli ve zaman zaman gizli kalması gereken bilgiler verilir anlayışıyla olumlu oy verdik. Ancak Sayın Başkanın geçen hafta gündemde belirttiği gibi İmralı'ya gidişin konuşulacağı bir toplantının kapalı bir toplantıda ve milletimizden gizlenerek yapılmasını doğru bulmadığımızı ifade etmek isterim. Bu konu teknik bir kişinin gelip dinlenmesi gibi değerlendirilemez, burada herkesin, her siyasi partinin pozisyonunu açık bir biçimde koyması ve milletin bunu izlemesinin sağlanması önemlidir.

Diğer ikinci gündeme getirmek istediğim nokta -daha önce bir tartışma yaşandığı için partimizin tutumunu ifade etmek isterim- eğer böyle bir ziyaret gerçekleştirilecekse bunu bugüne kadarki Komisyona davet edilen kişilerin olağan bir şekilde davet edilmesi gibi değerlendirmek olanaksızdır, bir heyetin, anlaşılıyor ki 5 kişilik bir heyetin bir ziyaret yapması planlanıyorsa eğer bunun da mutlaka yine yönergemiz gereğince oylamayla yapılması gerekir. Ben bu anlayışla kısaca partimizin tutumunu Komisyonumuzun dikkatine sunmak istiyorum.

Cumhuriyet Halk Partisi olarak tarihsel bir tutarlılık içinde Kürt meselesinin demokratik yollardan çözümünü her zaman savunduk, savunmaya devam ediyoruz. Birileri bırakın Kürt sorununu, Kürtlerin varlığını bile inkâr ederken biz bu sorunun var olduğunu cesaretle dile getiren ve çözüm önerileri sunan partiyiz. Dün olduğu gibi bugün de barış ve çözüm için atılacak samimi adımların sonuna kadar destekçisiyiz. Meselenin Meclis çatısı altında kurulacak bir Komisyon marifetiyle milletten bir şey saklanmadan, şeffaflıkla konuşulması ve çözümü fikrinin sahibiyiz. Bundan sonra da terörsüz ve demokratik Türkiye'yi inşa etmenin kararlılığıyla milletimize karşı sorumluluğumuzun gereği olarak Komisyonda olacağız.

Meclisteki Komisyon bugün 18'inci Toplantısını yapmaktadır ancak geldiğimiz aşamada millî iradeye ipotek koyan kayyım uygulamaları sürmektedir.

Kürtlerin belediye meclislerine girmesini suç sayan utanç davalarında insanlar aylardır cezaevlerinde yatmaktadır. On yılı bulan siyasi tutsaklıklarda hiçbir ilerleme kaydedilememiş, aksine yeni siyasi davalarla demokrasimiz darbeci bir kuşatma altına alınmıştır. Demokratik siyasetin önü açılmak yerine siyasi davalarla daha da tıkanmıştır. Böyle bir dönemde iç barışımızı sağlamak için bu sorunlara çözüm üretilmesi gerekirken tüm meselenin İmralı'ya gidip gitmemek konusuna sıkıştırılmasına milletimizin rızası yoktur. Bu kararın olmazsa olmaz olarak tanımlanması, tarihî bir kavşak ve tek seçenek olarak öne sürülmesi Komisyonun kuruluş amacıyla uyumlu değildir. Elbette sürece katkı verecek her görüş kıymetlidir, bu amaçla devlet yetkilileri İmralı'yla zaten görüşmekte, milletvekillerinden oluşan bir heyet de adaya gidip gelmektedir. Komisyonumuzda 11 partiden 51 milletvekili bulunmaktadır ama Komisyonumuzun Başkanı bile olmadan, sadece 5 milletvekilinin adaya gitmesi yerine teknolojik imkânlardan yararlanarak daha kolay, daha katılımcı ve daha tartışmasız bir sürecin yönetilmesi mümkündür.

Siyaset, emrivakiler üzerine tutum almakla değil, toplumun ihtiyaçlarına ve beklentilerine göre yapılır. Toplum; kayyımların kaldırılması, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının uygulanması ve demokratik siyasetin önünün açılması gibi olmazsa olmaz ilk adımların bile atılmadığı bu süreçte bu ısrarın çözüm iradesine hangi katkıyı yapacağına ikna değildir. Bu doğrultuda, AK PARTİ başta olmak üzere diğer partilerin kararıyla İmralı Adası'na gidecek Komisyon heyetine partimizden üye vermeyi doğru bulmuyoruz. Hatırlatmak isteriz ki bugün herkesin ne diyeceğini beklediği Cumhuriyet Halk Partisi, bir kapatma davasıyla karşı karşıyadır, seçilmiş 16 belediye başkanı ve Cumhurbaşkanı adayı hapistedir; kadınlara, çocuklara ve ailelere zulmedilmektedir ama partimiz her şeye rağmen demokrasi, barış ve çözüm umuduyla bu Komisyonda kalmaya devam etmektedir. Eğer bu milletin barış umutları on yıl önce olduğu gibi bir kez daha şahsi hırs ve ihtiraslara heba edilmeye çalışılırsa Cumhuriyet Halk Partisi durduğu yerde kararlılıkla durmaya devam edecektir. Partimiz bu ülkeye barışı da demokrasi ve adaleti de getirecek iradeye sahiptir.

Hepinize teşekkür ediyor, saygılarımızı sunuyoruz ve kapalılık kararına karşı oyumuzu "hayır" olarak kullanacağımızı ve şeffaflığı savunacağımızı bir kez

daha ifade etmek istiyorum.

Teşekkür ederim.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Yıldız, buyurun.

FETİ YILDIZ (İstanbul) - Değerli milletvekilleri, 5 Ağustosta kurulan ve bugüne kadar 17 kez toplanan, bugün 18'incisini yapan Komisyonumuz, Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu, İmralı Adası'na gidip PKK terör örgütünün kurucusunun beyanlarını almak üzere her partiden, grubu bulunan partilerden birer kişi temsil edilmek üzere bir heyet oluşturulması amacıyla bugünkü toplantı yapılmaktadır.

Komisyonumuz, bildiğiniz gibi, terörü Türkiye'nin gündeminden tamamen çıkarmak; toplumsal bütünleşmesinin güçlendirilmesi, millî birlik ve kardeşliğimizin pekiştirilmesi, özgürlük, demokrasi, hukuk devleti alanlarında çalışma yapmak için kurulmuştur.

Yine, birinci görevi, bildiğiniz gibi, terör mağdurlarını, bu işten yüreği yanmış anneleri ve bölgede mağdur olmuş insanları dinlemek olmuştur. Bugüne kadar terörden doğrudan etkilenen kesimlerin temsilcileri dinlenmiştir; bir yandan şehit yakınları ve gaziler, diğer yandan Cumartesi ve Barış Anneleri, bölgedeki STK'ler, baro başkanları, sendikalar dinlenerek terörsüz Türkiye sürecinde rıza oluşturulmaya çalışılmıştır. Bir yandan da çatışma çözümü alanında çalışma yapan akademisyen arkadaşlar, uzmanlar sürecin yapıcı, sağlıklı ve kalıcı şekilde yönetilmesine yönelik olarak önerilerini dile getirmişlerdir.

Kırk bir yıldır Türkiye'de ocaklara ateşler düşmüş, annelerin yüreği dağlanmış. Bu sorun mutlak şekilde çözülmelidir. Bunun için de Türk devleti bütün imkânlarını kullanmış, güvenlik kapasitesini, ekonomik kaynaklarını, siyasal enerjisini seferber etmiş ve terörü defalarca yenmiş ve kıpırdamaz hâle getirmiştir. Elbette bu mücadelenin beşerî ve ekonomik kayıpları büyük olmuştur. Geçenlerde Hazine ve Maliye Bakanımız Sayın Mehmet Şimşek terörü bitirmek için devletin elli yılda harcadığı paranın -gerçi can kaybının yanında paranın sözü olmaz ama- 1,8 trilyon dolar olduğunu belirtmiştir.

Değerli arkadaşlar, terör sadece maddi kayıplar, can kayıplarıyla sınırlı değil, terör eylemlerinin nüfus hareketlerini de doğrudan etkileme potansiyeli vardır. 90'lı yıllarda yoğunlaşan terör saldırıları sonucu yüz binlerce insan kırsal alanlardan kent merkezlerine göç etmek zorunda kalmış; bu göçler, kentlerde

kontROLSÜZ nüfus artışı ve plansız yerleşim alanlarının oluşmasına yol açmıştır. Özellikle Diyarbakır, Mersin, Adana, İstanbul gibi göz bebeğimiz büyükşehirlerde hızlı göç, altyapı hizmetleri, sağlık ve eğitim sistemleri üzerinde ciddi baskılar oluşturmuştur. Kentlere göç eden nüfusun büyük kısmı gençlerden oluşmaktadır. İstihdam ve eğitim politikalarında yapısal dönüşümlere duyulan ihtiyaç kat kat artmıştır bu yıllarda.

Bu süreç, klasik sosyolojik yaklaşımların da ötesinde, kültürel adaptasyon sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Kırsal geleneklerin kentsel yaşamla çelişmesi, kültürel çatışmalar ve sosyal uyum sorunları doğurmuş, toplumsal bütünleşmenin önünde engeller oluşmuştur.

Bu dönüşüm aynı zamanda kent yoksulluğunu getirmiştir. Kentlere yönelen bu zorunlu göçler informal sektörün genişlemesine ve kayıt dışı istihdamın artmasına da yol açmıştır yani sosyal güvenlik sistemine de büyük yükler getirmiştir. Böylece terör sadece güvenlik ve ekonomik alanında değil, sosyal adalet ve toplumsal eşitlik alanlarında da sistematik etkiler yaratmıştır.

Değerli arkadaşlar, Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan büyük bir siyasi irade ortaya koymuş; güvenlik, hukuk ve sosyoekonomik alanlarda en kapsamlı adımların atılmasını sağlamıştır. Yine, liderimiz Sayın Devlet Bahçeli Bey başlattığı terörsüz Türkiye sürecinde kamuoyundan büyük destek bulmuştur. Partimizin grup toplantısında "Sürecin asıl muhataplarının birisiyle doğrudan temas kurulmayacaksa sonuç nasıl alınacaktır?" diye bir soru sormuştur. "İlerleme nasıl kaydedilecektir?" diye sormuş ve eklemiştir: "Değerli arkadaşlar, eğer hiç kimse bu ziyarete yanaşmazsa, herkes üç maymunu oynamanın merakında ısrar ederse açık açık söylüyorum: Alırım yanıma 3 arkadaşımı, kendi imkânlarımızla İmralı'ya gitmekten, bir masa etrafında yüz yüze gelmekten imtina etmem." demiştir. Evet, biz tam da bu noktadayız.

Değerli arkadaşlar, gazeteci Sayın Elif Çakır'ın yazılarında belirttiği, Komisyon üyesi arkadaşımız Mehmet Emin Ekmen Bey'in konuşmalarında izah ettiği gibi, liderimiz Sayın Devlet Bahçeli elinde balyozla ülkemizin Berlin Duvarlarını yıkmaktadır, barışı blok eden ne varsa balyozu oraya vurmaktadır.

Değerli arkadaşlar, İmralı Adası'na gidip gidilmemesi konusunda Komisyonumuzda oylama yapılmalıdır. Komisyon çalışmalarının usul ve esasları bellidir. Bu, 6'ncı maddede açık olarak yazılıdır. Buna göre, kanun teklifi

hazırlanmasına ilişkin kararlar üye tam sayısının beşte 3 çoğunluğuyla alınır, diğer hususlarda karar yeter sayısı toplantıya katılanların salt çoğunluğudur. Bu oylamanın kapalı yapılmasından yana olduğumuzu yeniliyorum. Eğer arkadaşlar açık yapılması yönünde de irade kullanırlarsa buna da elbette sonuna kadar saygı duyarız.

Biz Milliyetçi Hareket Partisi olarak, toplumdan, Türk milletinden gizleyeceğimiz hiçbir şey yoktur diyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Şık, buyurun.

AHMET ŞIK (İstanbul) - Teşekkür ederim.

Önce bir soru soracağım çünkü yansıyan haberlere göre Abdullah Öcalan'la yapılacak görüşmeye sadece grubu olan partilerin gideceğine dair birtakım açıklamalar oldu. Bunun doğru yansıtılıp yansıtılmadığını bilmiyorum ama bugüne kadarki pratik bize böyle yapılacağını gösteriyor. Sayın Başkan, her konuşmanızda buradaki parti temsiliyetlerine bakarak yüzde 98'in temsil edildiğini iddia ediyorsunuz ancak kritik kararlarda ya da bu tür görüşmeler yapılırken de grubu olmayan partileri yok sayıyor olmanızın siyasi nezaketi ihlal ettiğini düşünüyorum, bunu belirteyim; bir.

İki, yani çok uzun zamandır yani daha doğrusu son iki üç haftadır kısır bir tartışma yaşıyoruz yani "Hangi partiler gidecek, gitmeyecek?" Devlet Bey'in açıklamalarına bakıp "Acaba Cumhurbaşkanı'na bir şey mi dedi?" yorumu yapılıyor. Cumhurbaşkanı'nın sessizliğine bakıp "Acaba orada kriz mi var?" deniliyor. CHP'nin tutumu tartışılıyor, diğer partilere bakarak herkes bir kısır tartışma yapıyor ama burada çözümünü aradığımız sorunun en önemli kısmına dair provokasyonların hiçbirisi konuşulmuyor. Yargı tasarruflarından bahsediyorum. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, Anayasa Mahkemesi kararlarının uygulanmadığı bir yerde hangi partinin İmralı Adası'nda Abdullah Öcalan'la görüşüp görüşmeyeceğinin çok tali kalacağını düşünüyorum. Elbette ki görüşülmeli. Bu meseleye bir çözüm arıyorsak, gizli oturumda da konuşulduğu gibi, en önemli figürlerden, en etkili isimlerden birisi Abdullah Öcalan'dır; meselenin tüm taraflarıyla görüşülmesinin doğru ve ilerletici olacağını burada söylüyorum zaten ve bu saatten sonra görüşülsün, görüşülmesin tartışması yerine gerçekten bir çözüm aranıyor ise bu çözümün herkes için eşitlik, adalet, özgürlük ve yargının provokasyonlarından korunaklı bir devlet mantığının olması

gerektiğini tartışmamızın daha makul olacağını düşünüyorum çünkü yani şöyle bir şey olabilir mi: Bakın, en önemli figürlerden bir diğeri de Selahattin Demirtaş; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bir kez daha ihlal kararı verdiği bir hâl ortada iken hâlâ Selahattin Demirtaş'ın hapiste tutulmasını anlamakta çok zorlanıyorum ve bu Komisyonun ve bu tartışmaların da arasında ciddi bir paradoks yarattığını düşünüyorum.

Aynı şekilde, Tayfun Kahraman'la ilgili verilen ihlal kararı var Anayasa Mahkemesi tarafından, daha önce Can Atalay için verilmişti. Osman Kavala ve Figen Yüksekdağ için de bunlar verildi ve bunları hiç konuşmuyoruz. Yargının provokatif tutumunu hiç eleştiri odağına koymuyoruz. Acaba hangi parti oraya gidecek, buraya gitmeyecek, buna dair oylama yapalım mı, yapmayalım mı? Oylamanın yapılmasını da doğru bulmuyorum. Zaten karar alınmış, her partiden bir temsilci gönderilmesini talep edebilirsiniz, bunu oylatalım olmazsa ve gizli yapılmasına da sonuna kadar itirazım var. Barış dediğiniz şey şeffaflıktan uzak bir şekilde gelmez. Türkiye'nin demokrasi, eşitlik, adalet, özgürlük mücadelesini ya da buradan dolayı kaynaklanmış hak ihlallerinin nasıl çözüleceğini basın ve kamuoyunun önünde tartışmayacak isek bu Komisyonun varlığı gerçekten tartışmalı hâle geliyor ve burada gerçekten herkes için eşitlik, adalet, özgürlük talep eden, hakkaniyetli bir tutum almaya çağırıyorum bütün Komisyon üyelerini ve bütün partileri. Biz bu ülkede gerçekten kalıcı barışı hâkim kılmak istiyor isek Kürt meselesini adlı adınca hallederek, bunun bir eşitlik meselesi olduğunu kabul ederek halletmek istiyor isek cesaretli adım atmaktan kimsenin korkmaması gerekiyor ya. Savaşmakta bu kadar cesur olunurken barışmakta bu kadar ikircikli davranmayı gerçekten siyaseten hiç doğru bulmuyorum. Bunu yapan her kim ise ona söylüyorum, parti ayrımı gözetmeksizin.

Bir süredir bir rapor yazıyorum ve 2013-2015 tutanaklarını okuyorum düzenli olarak. Biz burada dört ay boyunca on iki yıl önce ne yaşandıysa aynısını yaşadık. Dinlemeye gelen bazı kişilerin isimleri bile aynı. 10 AKP'li, 1 BDP'li vekilin ortaklığında oluşturulan komisyondan çıkan, BDP'nin şerh düştüğü raporda aslında bugüne kadar burada sunum yapan herkesin söylediği, sorunun ne olduğuna dair tespitler yerli yerince adıyla konulmuş oraya. Sadece çözüm noktasında ilerici herhangi bir şey söylenmediği için kilitlemiş. E, şimdi, biz aynı şeyi tekrar yaşıyoruz burada. O zaman da "Abdullah Öcalan'la görüşülsün mü?"

diye bir kriz olmuş, bu sefer de öyle bir kriz var. Tabii ki görüşülecek yani burada sunum yapan, kapalı oturumlarda konuşan insanlar bile bunu söylemiş iken, herkes bu işin çözüm iradesinin, masadaki taraflardan birinin çözüm iradesinin kim olduğuna dair bu kadar net bir tutum almış iken bu kısır tartışmaya bir son vermek gerekiyor ve bir an önce, evet, İmralı'ya da gidilmeli, gerekirse Kandil'e de gidilmeli, Selahattin Demirtaş'la da görüşülmeli, Figen Yüksekdağ'la da görüşülmeli. Osman Kavala'yla, Can Atalay'la, Tayfun Kahraman'la da görüşülmeli çünkü Kürt meselesi dediğiniz şey bu ülkenin özü itibarıyla demokrasi sorununun en rafine hâlidir ve onu çözmeden hiçbir sorunu da çözemeyeceğimizi biliyor olmamız gerekiyor ve gerçekten bu kadar havanda su döverek, kısır tartışmalar yaparak ve temsiliyeti göz ardı ederek karar almaları da eleştirdiğimizi sadece tutanaklara girsin diye söylemek istiyorum.

Teşekkürler.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Kaya, buyurun.

BÜLENT KAYA (İstanbul) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Komisyonumuz, Millî Birlik, Kardeşlik, Dayanışma ve Demokrasi Komisyonumuz gerçekten kurulduğu günden bu yana son derece demokratik bir olgunluk ve hoşgörüyle burada çalışmalarını yürüttü. Elbette bu demokratik olgunluk ve hoşgörüde başta Başkanımız olarak sizlerin ve Komisyon üyesi olan 51 arkadaşımızın çok önemli katkıları vardı. Ben bu vesileyle, grubumuz adına başta siz olmak üzere bütün üye olan milletvekili arkadaşlarımıza teşekkür etmek istiyorum.

Biz de YENİ YOL Grubunu oluşturan Saadet, DEVA ve Gelecek partileri olarak genel başkanlarımızın da baştan beri Türkiye'nin bu meseleyi artık kendi imkânlarıyla çözmesi gerektiğine dair bir sorumluluk anlayışıyla bu komisyonda yer aldık. Genel başkanlarımızın hem devlet yönetmedeki geçmiş tecrübeleriyle hem siyasi alandaki tecrübeleriyle burada meseleye sadece siyasi bir açıdan yaklaşmayıp devlet adamlığı sorumluluğuyla da yaklaştılar ve biz bu çalışmalarda sürekli onlarla istişare ederken hem siyasi kimliklerini hem devlet adamlığı kimliklerini bizim buradaki görüşlerimize yansıttılar. Buradan da kendilerine bir kez daha teşekkür ediyoruz.

Elbette devletin güvenliği, devletin sahip olduğu sır ve bilgilerin paylaşıldığı toplantılarla sınırlı olması lazım. Burada, evet, biz de yasama,

yürütme ve yargı olarak devleti oluşturan kurumlardan bir tanesiyiz ama yasama organı olarak faaliyette bulunuyoruz dolayısıyla yasama organı aynı zamanda siyasi görüşlerini paylaşır. Bu görüşlerin de ağırlıklı olarak kamuoyuyla paylaşılması lazım. Bu süreçlerdeki her görüşü de biz kamuoyunda kendi görüşümüz olarak paylaştık. Dolayısıyla, burada MİT Başkanının veya diğer ilgili güvenlik bürokrasisinin ya da Bakanlarımızın verdiği devletle ilgili bilgilerin değil, siyasi duruşların tartışılacağı bir toplantı olacak dolayısıyla biz de bu manada bu toplantının açık olması gerektiğini düşünüyoruz çünkü bu sürecin nasıl yürütülmesine dair en demokratik tartışmaları burada yapabilmemiz lazım. Bu da hem sürece hem de barış diline katkı sunar diye düşünüyoruz. Bu sebeple de açık oylama yapılmasına dair oy kullanacağımızı bir kez daha ifade ediyorum.

Yine, burada bilgisine başvurulmasında fayda görülen birçok kesim dinlenildi ve dinlenilmesi de gerekiyordu. Komisyona gelip bilgi verme imkânı olan birçok kişi gelip kendi bilgilerini burayla paylaştı. Komisyona fiziken gelme imkânı olmayan ama bilgisine başvurulmasında Komisyonun ya da herhangi bazı partilerin fayda gördüğü isimlerin de burada dinlenilmesinde biz de fayda görüyoruz dolayısıyla 51 kişilik bir komisyonun raporunu hazırlayabilmesi için bütün bu dinlemelerden veya buraya sunulan bilgilerden birebir haberdar olması lazım. Bu anlamda, Komisyonun dinlenilmesi gerektiğini düşündüğü herkesi fiziken gelme imkânı olanların davet edilerek, gelme imkânı olmayanların da alternatif yollarının düşünüülerek ama 51 kişinin de bu çalışmalara katılmasını önemsedğimiz için bizzat dinleyebileceği alternatif imkânları konuşmamız lazım. Burada amaç herkesin bilgisine başvurmaktır, nasıl olacağı ise bir araçtır ama maalesef amaçtan ziyade araçta bir ısrar, bir kilitlenme oldu. Bunu doğru bulmadığımızı baştan beri ifade ettik.

Elbette bu Komisyon her şeye karar verme yetkisini İç Tüzük'le, daha doğrusu, çalışma usul ve esaslarıyla kendisine tanımıştır dolayısıyla burada sadece tek bir aracın amacı gerçekleştirmek için tek yol olarak gösterilmesini doğru bulmadığımızı, en demokratik olgunlukla amaç burada bilgisine başvurulmasında fayda görülen herkesin 51 kişi tarafından dinlenip bilgi sahibi olunarak rapor hazırlanmasının çok daha faydalı olacağını düşündük, dolayısıyla alternatif yolları da konuşmamız gerektiğini ifade ediyoruz. Şayet Komisyon aksi kanaatle bir alt komisyon kurularak veya temsilcilerden oluşan bir komisyon

kurarak buraya fiziken gelme imkânı olmayan kişilerin dinlenmesine karar verilecekse onların da tam bir tutanak altına alınıp daha sonra buradaki 51 milletvekili arkadaşımızla paylaşılarak -birebir, hiç sansüre uğratılmadan- onların da en azından bu süreçteki Komisyon üyeliklerinin hakkını vermesini temin etmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Yine, oylama yapılıp yapılmaması, salt çoğunluk, nitelikli çoğunluk... Biz bunlarla ilgili değiliz ama kendi çalışma, usul ve esaslarımız gereği eğer 51 kişi değil de sınırlı bir temsille bir komisyon oluşturulup bir dinleme yapılacaksa bunun da çalışma usul ve esaslarımız gereği salt çoğunlukla bir karara tabi olduğunu, dolayısıyla mutlaka bir oylama yapılması gerektiğini biz de düşünüyoruz ama baştan beri bu Komisyonun oluşmasında ortak akıl ve istişareye önem verdik, hiçbir zaman parmak sayısıyla bu meseleleri değerlendirmedik. Bizim düşüncemiz, hangi konuyu ele alıyorsak alalım 51 kişi sonuna kadar tartışmamız lazım ama 51 kişinin de ortak aklını ortaya çıkaracağımız ortak akıl ve istişareye önem verdiğimizizi -"Nasıl olsa sayımız var, gelen gelir, gelmeyen gelmez." ya da "Nasıl olsa sayımız var, biz böyle bir kararı alırız." şeklindeki yaklaşımları da doğru bulmadığımızı- burada parmak sayısından daha çok ortak aklı, toplumsal rızayı önemsediğimizi bir kez daha ifade ediyor, tekrar size ve Değerli Komisyon üyesi milletvekili arkadaşlara grubumuz adına çok teşekkür ediyor, şükranlarımı sunuyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Aksakal, buyurun.

MEHMET ÖNDER AKSAKAL (İstanbul) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; 5 Ağustos 2025 tarihinde başlayan ve "terörsüz Türkiye" mottosuyla harekete geçirilen Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonumuzun bugün 18'inci Toplantısını, belki de içeriği en yoğun tartışılan aşamasını gerçekleştireceğiz.

Konunun özü hepimizin malumu olduğu için konuşmamı çok uzun tutmayacağım. Çalışmalarımız kapsamında toplumun neredeyse bütün kesimlerinin, devletin ilgili birimlerinin görüşlerini öğrenmek adına Sayın Meclis ve Komisyon Başkanımızın tensipleriyle burada Komisyon huzurunda dinlemeler gerçekleştirdik. En son olarak da kendini sözde tasfiye ettiğini ilan eden terör örgütü PKK'nın İmralı Adası'nda cezasını infaz etmekte olan elebaşının da

görüşlerinin alınması hususu ağırlıklı bir talep olarak gerek Komisyonumuzun gerekse kamuoyunun gündemine taşındı, tartışıldı. Yöntem olarak önerilen ve muhatabı cezaevinde bir hükümlü olarak bulunan bu şahsın fiziki olarak buraya getirilmesi de ne hukuken ne de siyasi anlamda mümkün değildir. Gördüğümüz odur ki İmralı'ya bir heyet hâlinde gidilerek dinlenmesi hususu birçok milletvekili arkadaşımızın içine de sinmemektedir. Zira bugüne kadar her kesimden herkes burada 51 Komisyon üyesinin huzurunda dinlendi. Biz Demokratik Sol Parti olarak 1999 yılında Bülent Ecevit Başbakanlığında 66 milletvekiliyle tek başına kurduğumuz 56'ncı Hükûmet döneminde bu PKK elebaşı yakalanarak bağımsız yargıya teslim edildiği ve cezasını İmralı'da infaz etmekte olduğu için esasen ne söyleyecekse hepsinin o tarihteki mahkeme tutanaklarında var olduğuna inanmaktayız ancak "Bu şahsın aradan geçen yirmi beş yıldan sonra değişen ve farklılaşan görüşleri de olabilir." anlayışıyla yeniden dinlenilmesi taleplerini de saygıyla karşılıyoruz ama bunun Komisyon üyelerinden birkaçının İmralı'ya gitmesi şeklinde sağlanması en başta bu sürecin ruhuna ve özüne aykırı olacak, gitmeyen Komisyon üyelerinin anlatılacaklara doğrudan öğrenmek şeklinde değil, üçüncü kişilerin anlatımı ya da yazılacak tutanak metinlerinden vâkıf olmaları şeklinde sonuçlanacaktır. Oysa bugüne kadar dinlenilen kişi ve kurumların seçiminde Komisyonumuzun herhangi bir dahli olmamış, en azından bu konuda bir karar ve oylama ihtiyacı hasıl olmamıştır. Bu kez de aynı yöntem uygulanabilir ve herhangi bir tartışma veya oylamaya gerek duyulmadan bu kişinin dinleme işlemi SEGBİS Sistemi aracılığıyla burada tüm Komisyon üyelerinin önünde gerçekleştirilebilir. Bu durumda hem devletin manevi şahsında hem de Meclisimizde temsil edilen siyasi partilerimizi destekleyen halk tabanında oluşabilecek rahatsızlığın önüne de geçilmiş olur. Aksi bir yöntem ileride izahı ve telafisi imkânsız sorunların gündeme gelmesine sebebiyet verebilir diye düşünüyoruz. Zira bu pilav daha çok su kaldıracaktır. Terör örgütü PKK'nın Suriye ve İran yapılanması içinde yer alan SDG ve PJAK unsurları girişilen bu iyi niyetli plana uymayacaklarını bugün dahi alenen ifade etmektedirler.

Demokratik Sol Parti olarak bizim terörsüz Türkiye hedefine dair hiçbir itirazımız ve karşı duruşumuz olamaz, dolayısıyla terörle mücadele konusundaki duruşumuz başından beri nettir. Yapacağımız çalışmalar bir taraftan bu sürecin en mağdur kesimleri olan şehit ailelerimizi ve toplumsal birlikteliğimize dair

duyguları tahrik etmemeli, esasen aranan millî birlik, kardeşlik ve demokrasi temelinde kurgulayacağımız cumhuriyetin 2'nci yüzyılı hedeflerimizi erozyona uğratmamalıdır diyorum.

Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Koçyiğit, buyurun.

GÜLÜSTAN KILIÇ KOÇYİĞİT (Kars) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Ben de hazırunu saygıyla selamlıyorum.

Evet, 5 Ağustos 2025 tarihinde Komisyonumuz kuruldu ve 18'inci Toplantısını gerçekleştiriyoruz. Birçok dinleme yaptık burada; aydın, akademisyen, geçmiş Meclis Başkanlarımızdan birçok kesimi dinledik; acısına ortak olduk, gerçek anlamda feryatlarını dinledik, çözüme dair önerilerini dinledik özellikle akademisyenlerin, kurumların ve gördüğümüz şuydu; yaklaşık 128 kişi ve kurum dinlendi, 17'nci Toplantı'nın sonunda aslında herkesin bir biçimiyle söylediği bir şey vardı: "Evet, bir sorun var; evet, bu sorun çözülmeli." Ve söyledikleri başka bir şey daha vardı; her gelen, neredeyse dinlediğimiz herkes bu Komisyona ve bu Komisyondaki üyelere çağrı yaptı, bu Komisyonun tarihsel öneminin altını çizdi, ne kadar önemli bir iş yaptığımıza dair belirlemeler yaptılar ve dönüp her seferinde "Sizden bu sorunun çözülmesi için katkı bekliyoruz, sizden bu sorunun çözülmesi için inisiyatif almanızı bekliyoruz, elinizi taşın altına koymanızı bekliyoruz ve cesur olmanızı bekliyoruz." dediler. İşte şimdi böyle bir eşikteyiz. Tarihi cesur insanlar yapar, tarihi cüret edenler yazar, tarihi gerçek anlamda doğru tarafta duranlar yazar ve bugün biz tarih yazıyoruz. Neyin tarihini? Yüz yıllık bir sorunun, kırk yılı aşkındır çatışmalı geçmiş bir sorunun sonlandırılması açısından tarihî bir eşikteyiz ve tarihî bir eşikte hep beraber gerçekten bu ülkenin geleceği için, bu ülkede yaşayan 86 milyon yurttaşın refahı için, barışı için, eşitliği için, özgürlüğü için ve en önemlisi hep özlediğimiz, uğruna mücadele ettiğimiz demokratik cumhuriyetin inşası için sorumluluk alacak mıyız, almayacak mıyız? İşte bugün böyle bir eşikteyiz. Sorumluluk alanları da tarih yazacak, sorumluluktan kaçanları da tarih yazacak, geçmiş ezberleri tekrarlayanları da tarih yazacak, geçmiş ezberleri aşip bugün gerçek anlamda bu ülkedeki her bir yurttaş için risk alanı, sorumluluk alanı, yol açanı ve bundan sonrası için de kendisini değil, ülkeyi ve ülkede yaşayan her bir yurttaşı, 86 milyonu dinleyen, onların gerçek anlamda geleceği için sorumluluk alanları da

tarikh yazıyor ve yazmaya devam edecek.

Bakın, değerli arkadaşlar, 14'üncü ayındayız biz bu sürecin. 1 Ekimde Sayın Bahçeli'nin sıralarımıza gelmesiyle geçen yıl Meclis açılışında başlamıştı. 22 Ekimde yaptığı bir grup konuşması vardı ki tarihî bir konuşmadır, altını özenle çizmek istiyoruz. Ardından 23 Ekimde Sayın Öcalan'la yeğeni Ömer Öcalan görüştü ve Sayın Öcalan'ın kamuoyuna ilk mesajı şuydu: "Eğer koşullar olgunlaşırsa şiddet ve çatışma zeminini bitirecek, meseleyi siyasi ve hukuki zemine taşıyacak güce sahibim." dedi ve biz 27 Şubat çağrısıyla gerçek anlamda bu gücü haiz olduğunu gördük. 27 Şubat çağrısıyla hiç kimsenin beklemediği, bütün ezberleri bozan, gerçekten tarih yapıcılığının cesaret işi olduğunu gösteren tarihî bir çağrı yaptı. Herkesin şu soruyu sorduğu zeminde, "Yirmi yedi yıldır cezaevindedir, acaba örgütünün üzerinde etkili midir?" "Yirmi yedi yıldır cezaevindedir, acaba örgütü onun çağrısına kulak verir mi?" diye sorular sorduğu bir yerde 27 Şubat çağrısına 1 Mart tarihinde örgüt olumlu karşılık verdi, 5-7 Mayıs'ta kongresini topladı ve elli iki yıllık örgütsel varlığına son verdi PKK'nin kendisi ama bununla da yetinmediler. Bakın, 9 Temmuz tarihinde Sayın Öcalan, bu sefer 5-7 Mayıs tarihindeki kararın pratikleşmesi çağrısını yaptı, silahların pratikte gömülmesi çağrısını yaptı ve biz buna, 11 Temmuz tarihinde güney Kürdistan'ın Süleymaniye şehrinde, 30 kişilik barış ve demokratik toplum grubunun silahlarını yaktığına bütün dünyanın gözü önünde tanıklık ettik ama silahını yakanlar bu ülkeye dönemediler. Neden? Çünkü biz hazırlık yapmamıştık, yaşamız yoktu. Hâlâ da hazırlığımız yok, bekliyoruz. Ama bununla da yetinilmedi, bakın, Meclisimiz yine Sayın Öcalan'ın en temel vurgularından biriydi, partimizin en temel vurgularından biriydi. Bu mesele siyasetüstü bir mesele. Bu mesele güncel ilişkin bir mesele değil, bu bir oy meselesi değil, bu bir hesap kitap işi değil, bu bir seçim meselesi değil, biz geleceğimizi konuşuyoruz. Ortak tarihimizi geleceğe taşıyıp taşırmayacağımızı konuşuyoruz. Birlikte, eşit, özgür yaşamı ortak vatanda nasıl var edeceğimizi konuşuyoruz. Onun için, siyasetüstü bir meseleye siyasetüstü yaklaşmak ve güncel meseleleri geride bırakmak zorunluluğundayız. İşte, bu nedenle bu Komisyon kuruldu ve iyi ki de kuruldu. Tarihî bir Komisyon, tarihî bir sorumluluğu var ve biz bu tarihî sorumluluğu bugüne kadar her bir Komisyon üyesi arkadaşımızın ve özellikle de Komisyon Başkanı olarak sizin büyük bir hassasiyetle yerine getirdiğinizi de görüyoruz. Bu da her

birimiz açısından memnuniyet verici bir durumdur, bunu ifade etmek isteriz. Ama açık ve net söyleyelim, sorunun adını da koymak zorundayız. Sorunun etrafında dolanarak, sorunu gerçeklik bağlamından kopararak, sorunu görmezden gelerek, halı altına süpürerek bir barışı daha ıskalama lüksümüz yoktur, bir çözümü daha ıskalama lüksümüz yoktur. Meseleyi sadece terör parantezine ya da güvenlik parantezine alarak işin içinden çıkamayız. Meseleye derinlikli yaklaşmak, tarihsel, toplumsal, sosyal, ekonomik, çok yönlü bağamlarına bakmak ve her bir başlığa dair de çözüm önerilerimizi geliştirmek zorundayız. Peki, bunları nasıl yapacağız? Sorunun bir muhatabı var. Sorumlu, bugüne kadar örgütün kurucusu var. Tek bir çağrısıyla silah bıraktırmış, tek bir çağrısıyla silahları yaktırmış, tek bir çağrısıyla Türkiye sahasından bütün askerî gücünü, silahlı gücünü çekmiş, tek bir çağrısıyla Zap'ı boşaltmış bir örgüt başkanı var, örgüt lideri var, sürecin baş mimarı var, baş aktörü var; nasıl nitelendirirseniz.

Şimdi, Komisyonumuz bütün bu gerçekliği ıskalayacak mı, yoksa bu gerçeklik ışığında gerçekten elini taşın altına koyacak ve gidelim, soralım, birinci elden muhatabına soralım, ne düşünüyor, bundan sonrası için nasıl bir çağrı yapacak, bundan sonrası için çözüme dair neler düşünüyor, bunları konuşalım ve bunları gelip -tutanaklarıyla mı aktarırız, okur muyuz, video kayıt alır, izletir miyiz, artık hangi yöntemse- bütün Komisyonun bilgisine sunalım ve Komisyonumuzun da bütün bu bilgiler ışığında hem raporunu yazması hem de bundan sonraki yasal düzenlemeler ve atılacak adımlar konusunda da ortaklaşmasına, berraklaşmasına katkı mı sunalım sorusuyla karşı karşıyayız.

Şimdi, Sayın Başkan, çok uzatmak istemiyorum ama meselenin kendisinin ağırlığını bugün, bu tarihte hissetmek zorundayız. Hafifseyerek yol alamayız.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamamlayın lütfen, buyurun.

GÜLÜSTAN KILIÇ KOÇYİĞİT (Kars) - Sayın Yıldız bilançoları açıkladı, 2 trilyon dolarlık maddi kayıp var. Bırakalım parayı, hiç önemli değil giden canların yanında. Peki, 50 bin insanımız, 50 bin artı 1 insanı daha kaybetmeyi göze alıyor muyuz? Herkesin bunu kendisine sorması gerekiyor. Barış istemek sadece "Barış istiyorum." diyerek olmaz. Barış istemenin de gerekleri var. Barışı isteyenler, barış için eylerler, barış için sorumluluk alırlar, barış için adım atarlar. Mesele bir ısrardan ibaret değildir Sayın Başkan, mesele gerekliliktir. Biz bir ısrarı, bir

takıntılı durumu ifade etmiyoruz. Her çatışma çözümünün gereklilikleri vardır, bugün de bir çatışma çözümü konuşuyoruz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamamlayın lütfen, buyurun.

GÜLÜSTAN KILIÇ KOÇYİĞİT (Kars) - Burada çatışma çözümünde çalışmış akademisyenleri dinledik ve her birinin söylediği bir şey vardı, burada atılması gereken adımlara dair belirlemeleri vardı. O anlamıyla, bugün, sürecin ilerlemesini istiyorsak bu gerekliliğin de yerine getirilmesi gerekiyor. Sayın Öcalan'ı dinlemeden bu sürecin ilerlemesi, derinleşmesi mümkün değildir. Bu büyük bir eksiklik olacaktır. Komisyon adına da büyük bir eksiklik olacaktır ve bu Komisyon, aynı zamanda Meclisin içinde kurulu bir Komisyon olarak 86 milyon yurttaşın hakkı için, hukuku için de bu görevini yerine getirmelidir. Bizim en büyük sorumluluğumuz halkımıza, toplumumuzadır ama kuru kuruya halk demekle olmaz. Halkını sevmek, halkı yaşatmaktan geçer. Halkını sevmek, barış istemekten geçer. Halkını sevmek, herkese eşit bir nazarla bakmaktan geçer. Halkını sevmek, güncel siyasette kendi çıkarını değil, halkın gerçek çıkarını incelemekten geçer ve çok net söyleyelim: Biz halkın çıkarının barışta, çözümde olduğunu düşünüyoruz, bunun için de bunda ısrarcıyız.

Son olarak şunu söyleyelim, başta da söyledim: Bütün bu kararlar, bütün bu beyanlar tarihe birer nottur. Halkımız, toplum, her bir partinin, her bir milletvekilinin, her bir çevrenin sözünü, notunu alıyor. Kürt halkı -çok açık söyleyelim, her gün bölgeyi geziyoruz- 7/24 Komisyonu soruyor, Komisyonun çalışmalarını soruyor ve bugün Kürt halkı tarihî bir kavşakta, bütün Türkiye halkları da bence kimin demokrasiden, kimin barıştan, kimin çözümden yana durduğunu, cesaret ettiğini, cüret ettiğini, elini taşın altına koyduğunu da tane tane not ediyor. Onun için söyleyelim: Biz tarihin doğru tarafındayız, biz barıştan yanayız. Oylamanın açık olmasının, gizli olmasının, kapalı olmasının bizim açımızdan hiçbir hükmü yoktur. Biz bütünlüklü olarak adaya gidilmesi, Sayın Öcalan'ın dinlenmesi gerektiğini düşünüyoruz ve bu konuda da bizim her bir milletvekili arkadaşımıza da tekrardan çağrımızdır: Tarihe her birimiz isim bırakacağız, her birimiz geride partiler kadar kişisel tarihimizi de bırakacağız. Bugün tarih her birimizin kişisel tutumlarını da kayda geçiriyor. Ben inanıyorum ki, elini vicdanına koyan her bir milletvekili arkadaşım, bir insanı daha yaşatmak, bu

ülkede bir daha kanın akmaması, gözyaşı damlalarının düşmemesi, anaların ağlamaması ve gerçek demokratik, eşitlikçi, özgürlükçü bir ülkenin inşası için inanıyorum ki bu karara da olumlu katkı vereceklerdir diyorum, hazırunu tekrardan saygıyla selamlıyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Bayhan, buyurun.

İSKENDER BAYHAN (İstanbul) - Teşekkür ediyorum Başkan.

Toplantıyı açarken sizi dinleyince herhâlde final yapıyoruz diye bir kaygılandım ama sanıyorum öyle değil çünkü daha somut olarak ne yapacağız diye konuşmaya yeni başlamıştık.

Şimdi, bu ülkede çatışmasızlık, silahların susması, operasyonların durması ve barışın tesisi en çok bu ülkenin işçilerinin, emekçilerinin ihtiyacı çünkü en çok onlara zarar verdi. Türk'üyle, Kürt'üyle en çok onların canını yaktı; onların gençlerinin, onların ailelerinin ve tabii ki, onların kaybettiğimiz Türk ve Kürt gençlerinin annelerinin canını yaktı. Onun için, bu koşulları kalıcı hâle getirecek, çatışmasızlığa, operasyonların durmuş olmasına, silahların susmasına ve barışı kazanmamıza hizmet edecek her adımın kıymetli ve olumlu olduğunu düşünüyorum, düşünülüyor, parti olarak da hep bunu dile getirmeye çalıştık. Ancak, bu sürecin gelip İmralı ziyareti konusuna sıkıştırılması da doğru değil diye düşünüyoruz. Bu Komisyon da böyle ele almamalı bu meseleyi, bu sürecin doğal bir parçası olarak görmeli ve bundan sonra atılacak adımların doğal bir parçası olarak görmeli İmralı ziyaretini diye düşünüyoruz. Çünkü bu ana kadar, özellikle saray yönetiminin sözcülerinin İmralı'ya ziyaret konusunda Komisyonun açık bir tutum takınmamış olmasını da anlaşılır bulmuyoruz gerçekten. Şimdi, mutlaka, Komisyon, grubu olan partilerin temsilcilerinin olduğu bir heyetle, onların mutlaka temsilcilerinin olduğu bir heyetle İmralı'ya gitmelidir. Grubu olmayan partiler de kendi isteklerine göre katılabilmelidir bu Komisyona ve İmralı'yı ziyaret etmelidir.

İkincisi, İmralı'daki yapılan görüşmenin tutanakları bütün açıklığıyla kamuoyuyla, bütün halkımızla paylaşılmalı, Komisyonumuzun huzuruna gelmeli; Komisyonumuz ayrıca burada önerildiği gibi, Abdullah Öcalan'la ikinci bir görüşmeyi de SEGBİS yöntemiyle bütün Komisyon üyelerinin katıldığı bir oturumla da yapabilir. Bu da bir fazlalık değildir, bir lüks değildir, bu sürecin doğal olarak bir ihtiyacıdır. 99 yılında Abdullah Öcalan aylarca bir cam fanus içerisinde canlı yayınlarla yargılanmış birisidir bu ülkede ve bütün dünyaya canlı yayınla,

saatlerce süren yargılamalarla bütün dünyanın önünde yargılaması sürmüştür. Dolayısıyla, bunlar, bu adımlar atılmalıdır.

Grubu olan partilerden arkadaşlarımızın komisyona üyelik vermemeleri çok anlamlı olmaz diye düşünüyorum, süreci ilerletme açısından buna ihtiyaç var, mutlaka bu kararlarını gözden geçirmelidirler. Oylamanın kapalı olması; vallahi, barış kapalı gelmez, barış gizli gelmez. Bu süreçte "istihbarat" dedik, hadi, tamam, onlar, şu gerekçe, bu gerekçe ama artık arkadaşlar, ne yapacağımızı konuşacağız.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Buyurun.

İSKENDER BAYHAN (İstanbul) - Komisyon bundan sonra atılacak adımları konuşacak. Dolayısıyla bunları artık açık açık konuşmalıyız. Hele hele şu anda bu toplantıda bütün parti temsilcilerinin ne yapmak istediklerini açık açık beyan ettikleri bir durumda neyi kapalı yapacağız ki artık, tutumlarının ne olduğunu herkes söylüyor. Dolayısıyla sadece tartışıp belki birbirimizi ikna etme şansımız var, onu mu kapalı yapacağız? Bence bu çok anlamlı olmuyor yani. Dolayısıyla açık oturumla devam etmekte yarar var diye düşünüyorum.

Son olarak, oylama konusunda da böyle bir genel bir tabloyu görünce, Başkanımız da sorumluluk üstleniyorsa bir oylamaya da ihtiyaç olmadan bu karar alınır, grubu olan partiler, grubu olmayan partilerden de katılmak isteyenlerin yer aldığı bir heyetle İmralı ziyareti gerçekleştirilir.

Bir de şunu eklemek istiyorum kalan süremde: Şimdi, AYM ve AİHM kararlarının uygulanması, yasal düzenlemeden önce yapılabilecek pratik adımların atılması, kayyum konusundaki tutumun değişmesi, kayyumların iade edilmesi; bunlar bütün açık, kapalı oturumlarda Komisyon üyelerimiz tarafından dile getirildi ama asıl önemlisi, dinlemelerin yüzde 90'ında dile getirildi. Dolayısıyla Komisyonumuz önce bunları da içeren bir raporu da kapsayacak şekilde bir rapor sunmalıdır. Biz parti olarak bir rapor hazırlıyoruz, kendi raporumuzu hazırlıyoruz ama Komisyonun bu ana kadarki dinlemelerden oluşan ve özellikle demokratikleşme, çözüm ve barış yönündeki önerilerden oluşacak bir raporunun da çok değerli olacağını düşünüyoruz, onun tartışmasının da açık yapılmasını düşünüyoruz.

Bu ülkenin işçi ve emekçileri, Türk'üyle, Kürt'üyle ezilenleri, sömürülenleri

ne kadar bu süreçten aydınlanarak "Dün yapılmış duvarları bugün yıkıyoruz." denen duvarları ne kadar yıkmanın nedenlerini, niçinlerini anlayarak bu süreçten çıkarlarsa o da büyük bir kazanım olacaktır barış için diyorum.

Teşekkür ediyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamamlayın lütfen.

Bitirdiniz mi?

İSKENDER BAYHAN (İstanbul) - Bitirdim Başkanım.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Peki, sağ olun, teşekkürler.

Son sözü Sayın Yapıcıoğlu'na bırakıyoruz.

Buyurun.

ZEKERİYA YAPICIOĞLU (İstanbul) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Komisyonumuz bugün 18'inci toplantısını yapıyor. Bir sorunun olduğunda, terör ve şiddetin sona ermesi gerektiğinde bir tereddüt yoktur elbette. Bu sorunu çözmek gerektiği, milletçe dayanışma içerisinde olmak gerektiği, bunun için de kardeşliğin hukukunun tesis edilmesi gerektiği de tartışma dışıdır. Bunun yolu ve yöntemi konusunda fikirler farklılaşabilir elbette. Mutlaka Komisyon olarak önce bir yol bulmalı ve Genel Kurula bir yol önerisinde bulunmalıyız ve herkes elini taşın altına koymak zorunda. Ben inanıyorum ki bu Komisyona üye veren bütün partiler zaten buna hazırlıklıdır, herkes elini taşın altına koymuştur. Yol ve yöntem farklı olsa da herkes mutlaka sorunların diyalogla, müzakereyle çözülmesi, bir çözüm bulunması gerektiği konusunda hemfikirdir.

Geldiğimiz aşamada PKK lideri Abdullah Öcalan'ın dinlenmesini isteyenler bu ziyaretin çözüme ya da bu Komisyon çalışmalarına katkı sunacağı gerekçesiyle bunu istemektedirler. Bu ziyaret gerekli midir? Hedefi nedir, beklentisi nedir? Kişiye göre bunların cevabı değişebilir. Kanaatimce her partinin gerekçesi ve motivasyonu farklıdır. Farklı gerekçelerle bu ziyaret isteniyor olabilir ya da ne tür bir katkı sunacağı konusunda da fikirler farklılaşabilir ama sanki geldiğimiz aşamada sorun şu noktada düğümlenmiş gibi görünüyor: Abdullah Öcalan'ı dinlemenin şekli nasıl olacak? Söyleyeceklerinin örgütün üzerinde yüzde 100 olmasa da ciddi bir etkisi olduğu açıktır. Basına yansıdığı kadarıyla örgütün yöneticileriyle konferans görüşme de dâhil pek çok doğrudan veya dolaylı görüşme yapmıştır, belki yeni şeyler de söyleyebilir.

Komisyon şimdiye kadar dinlediği herkesi Komisyon olarak birlikte dinledi

yani hep beraber dinledik ve dinlediğimiz bazı kişilere, özellikle de Bakanlar ve MİT Başkanıyla ve bazı akademisyenlerle yapmış olduğumuz toplantılarda Komisyon üyeleri ayrıca dinlediği kişilere sorular da sordular.

Şimdi, birkaç kişinin İmralı'ya giderek Abdullah Öcalan'ı dinlemesi yönünde bir karar verilmiş gibi görünüyor yani böyle bir özellikle grubu bulunan partilerden Cumhuriyet Halk Partisi hariç diğer partilerin bu konuda birbirine yakın düşündüğü, YENİ YOL Partisinin de... Yani zaten ısrarlı bir şekilde Milliyetçi Hareket Partisi, DEM PARTİ gidilmesi gerektiği yönünde fikir beyan ettiler, talepleri vardı; AK PARTİ de buna yaklaştığını Meclis Grup Başkanı vasıtasıyla dün kamuoyuna açıkladı.

Şimdi, Sayın Bülent Kaya da ifade etti YENİ YOL Grubu adına, neden Komisyon üyelerinin de soru sorabileceği bir formül olmasın SEGBİS yöntemi gibi? Mesela, görüntülü bağlantı kurularak Abdullah Öcalan dinlenebilir ve Komisyon üyelerinin de soru sorması mümkün hâle getirilebilir; bu, pekâlâ mümkündür. Komisyon şimdiye kadar almış olduğu kararların hemen hepsini, bir istisna dışında oy birliğiyle aldı. Bununla ilgili de tartışmaların yapılması, farklı fikirlerin dinlenmesi, bunların üzerinde eğer mümkünse bir konsensüs sağlanarak yapılması en doğru olandır, bize öyle geliyor. Bu hususun da yani görüntülü bir bilişim sistemi yöntemiyle dinlenmesi ve Komisyon üyelerinin tamamına soru sorma hakkının da tanınmasının oylanmasını talep ediyorum Sayın Başkan. Oylama şeklinin kapalı olmasına da kanaatimizce gerek yoktur.

Yine, Sayın Bayhan'ın da ifade ettiği gibi, hemen her parti kendi görüşünü açıkladı AK PARTİ Grubu hariç ve bunlar tutanaklara yansıdı, basın önünde bu tartışmalar yapıldı. Dolayısıyla bu saatten sonra bu oylamanın kapalı bir şekilde yapılmasının da herhangi bir gerekçesinin kalmadığı kanaatindeyim. Oylamanın açık yapılmasının daha doğru olacağı kanaatiyle Sayın Başkanım, size ve Komisyon üyelerine saygılarımı sunuyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Sayın Altıntaş, buyurun

HAYDAR ALTINTAŞ (İzmir) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Dikkat ve itinayla bütün çalışmaları ve bütün konuşmaları başladığı günden beri takip ediyor, ayrıca tutanakları tekrar evime veya Meclisteki odama gittiğim zaman dikkatlice dinliyor, okuyor, buradan bir sonuç çıkarmaya çalışıyorum.

Bu son gün itibarıyla, geldiğim noktada şunu söyleyerek sözlerime başlamak istiyorum: İmralı ismi millet hafızasında ve özellikle bizim partinin hafızasında derin acıların çağrıştırdığı bir ismi hatırlatmakta ve dolayısıyla biz İmralı Adası'na pek tekin bir yer diye bakmamaktayız. Bugün de İmralı Adası'na gidilmek istenmektedir. Umarım bu ziyaret millet vicdanını yeniden kanatacak birtakım olaylara vesile olmaz diye düşünüyorum. İmralı'ya gitmesi tartışılan sadece milletvekillerinin şahısları değil, millî hâkimiyettir çünkü hepimiz millet adına millî hâkimiyetin temsilcileriyiz. Böylece teröristbaşının ayağına Meclisi götürmüş olmuyor muyuz? Teröristle de pazarlık olmaz diyoruz. Neyi konuşacağız? Apo neyi söylemek istiyor da söyleyemiyor? İmralı'da yeni bir anlaşma masası mı kuracağız yoksa Öcalan'a ve PKK'ya yeni bir meşruiyet kazandırma hesabı içerisinde miyiz?

Bilinmesini isterim ki hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir, egemenlik hakkı asla paylaşılamaz. Sınırlarımızın dışında bütün Orta Doğu'yu etkisi altına alan bir düzensizlik ve kaos ortamı yaşanıyor. İktidar partisinin bitip tükenmek bilmeyen Anayasa tartışmaları, bir türlü düzelmeyen ekonomik kriz, geçim zorluğu, kontrolsüz güç, hukuk ve Anayasa ihlalleri ve 19 Mart sendromu karşımıza "Terörsüz Türkiye" diye bir sloganla çıkıyor.

Hepimiz terörsüz bir Türkiye'de yaşamak istiyoruz, buna hiç kimsenin itirazı yok ancak "Terör nasıl önlenecek?" denildiğinde ortaya tarihin tozlu raflarında bekleyen bir yumak uygun zamanlarda raftan indiriliyor ve "çözüm süreci" diye milletin önüne sunuluyor. Sonuç, çözüm ararken çözümsüzlük, düzen ararken düzensizlik, entropi yasaları ortaya çıkıyor. Akla hayale gelmeyen istekler sıralanmaya başlanıyor ve milletin egemenlik hakkı neredeyse tartışılıyor. Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir, eğer her önüne gelenin söylediği gibi bu Meclisin Gazi Meclis olduğuna inanıyorsak, devleti kuran Meclis olduğuna inanıyorsak egemenlik hakkının da tartışma dışında tutulmasını birinci öncelik olarak ele almalıyız. Bin yıllık kardeşlik, eşitlik, özgürlük, eşit vatandaşlık tartışmalarının şifreleri açıldığında bu pandora kutusunun içinden çıkacak olan, egemenliğin paylaşılmasından başka hiçbir şey değildir. Ana dilde eğitimidir, üniter devletin yerinden yönetim tarzıyla federe ve konfedere bir devlet hâline getirilmesinin tartışmalarının başlaması açık bir şekilde gözükmektedir. Bunun adı çözüm değil, çözülmüdür.

Tarihsel sürece girmiyorum uzamasın diye. Yaşadığımız demokratik sistemde birçok parti var. Acaba Kürt vatandaşlarımızın tek temsilcisi Öcalan ve DEM PARTİ midir? Bu gayretlerle Kürtlerin tek temsilcisi hâline bu parti mi getirilmek isteniyor? Bunu da pek akılla bağdaşır bir düşünce olarak kabul etmek istemiyorum.

Burada, geçenki toplantıda, bundan sonra çıkarılacak olan yasal tedbirlerle alakalı olarak örnek diye Ağrı isyanından sonra çıkarılan kanun teklifleri ve Meclis tutanakları ortaya getirilmiştir. 1926-1930 isyanında siyasi Kürtçülük İngiliz destekli Hoybun cemiyeti tarafından desteklenmiştir. Bugün bu rolü ABD ve İsrail ortaklığı mı yapmakta? Bu kargaşanın ateşine odun taşıyan fitne, düzensizliğin sebebidir. Biz "Herkes Türk olmalı veya Türk olmak zorundadır." diye bir iddiayı asla savunmuyoruz ancak Türklük bir etnik kavram değil, kültürel ve tarihsel bir anlam birliğidir. Bu kavramı esnetirsek, üniterlik bozulursa sistem dağılır, denge bozulur, düzen bozulur, toplum savrulur, bu düzensizliğin yaratacağı kontrolsüzlük toplumu yıpratır. Her zaman söylediğim gibi, doğu kasten fakir bırakılmış değildir. Diyarbakır'ın imar ve inşası ile Manisa'yı, Balıkesir'i, İzmir'i, Aydın'ı, Muğla'yı karşılaştırdığımızda Diyarbakır'a götürülen devlet hizmetlerinin batının bu önemli illerindekinden hiç de aşağıda olmadığı açık ve seçik bir şekilde görülür. Dolayısıyla, biz bugün PKK ve onun türevlerinin iddia ettiği gibi ret ve inkâr diye, asimilasyon diye bir hadiseyi kabul etmiyoruz. Gösterilen refleksler devletin barışı koruma çabasıdır. Demokrasimizin eksik ve noksan taraflarını gözden geçirelim, kâmil manada işleyen bir demokrasiyi hem Türk için hem Kürt için hem de diğer etnisitelere sahip olan insanlar için ortaya koyarsak bu insanlar kendi dillerini ve dinlerini rahatça konuşabilirlerse diğer konularda anlaşır, bu ülke içerisinde huzur ve dirlik içerisinde yaşayabiliriz. Aksi takdirde, iki dilli bir eğitim ve egemenlik hakkının paylaşıldığı bir düzen bu ülkeye dirlik ve düzenlik getirmeyecek ve bu coğrafyada bu yöntemle, bu usulle muvaffak olmuş, mutluluğa ermiş, vatandaşına huzur ve dirlik sağlamış bir ülke gözükmemektedir. Gerçekleri göz önüne alarak hayallerden uzak hakikatlerin peşinde dolaşalım ve bu memlekette hep birlikte, bütün insanlar, 86 milyon ve bundan sonra artacak nüfus kitleleriyle birlikte barışı ve huzuru adalette, eşitlikte, hukukta, demokraside, zenginlikte ve ekonomide...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Tamamlayınız, buyurun.

HAYDAR ALTINTAŞ (İzmir) - Oylamanın da açık yapılmasını teklif ediyorum.

TBMM BAŞKANI NUMAN KURTULMUŞ - Çok teşekkür ediyorum.

Değerli arkadaşlar, bütün arkadaşlarımız çok sarıh bir şekilde görüşlerini ifade ettiler. Ben de müsaade ederseniz oylamaya geçmeden evvel birkaç hususu belirtmek isterim.

Değerli arkadaşlar, bu Komisyon çalışmalarının başladığı andan itibaren, öncesini saymıyorum hadi ama kamuoyuyla paylaşılıp resmen başladığı andan itibaren fevkalade hassas, fevkalade titiz bir çalışmayı hep beraber bugüne kadar getirmiş olduk ve burada başından itibaren birkaç temel prensibin hiçbir şekilde zedelenmesine de müsaade etmeden yolumuza devam ettik. Zaten öyle olduğu için bu masa şimdiye kadar dağılmadı, şimdiye kadar oldukça başarılı çalışmalara imza attı. Bunların en başında gelen "Usul esasa mukaddemdir." prensibiyle başladık. Hatırlarsanız, ilk toplantımızda ele aldığımız konu kendi aramızda işleri nasıl yöneteceğimize dair yönergemizdir ve o önergeyi de oy birliğiyle kabul ederek şimdiye kadar eksiksiz bir şekilde nasıl karar alınacağı, nasıl toplanılacağı, hangi alanlarda hangi karar yeter sayısına gerek olduğu konularını sarıh bir şekilde ilk toplantımızda dile getirerek usulü belirlemiş olduk ve hiçbir zaman da şimdiye kadar bu usulü zedeleyen, bu usulü aşan en ufak bir uygulama gerçekleştirmedik. Toplantıların selameti bakımından da özellikle grubu bulunan beş partinin birer temsilcisi arkadaşımızla neredeyse her toplantı öncesinde, bazen toplantılardan önce birkaç sefer bir araya gelerek toplantıların sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için ortak bir zemini oluşturmaya gayret ettik. Burada grubu bulunmayan partilerin temsilcisi arkadaşlarımızın dile getirdikleri bu eleştiriye de katılıyorum ama öyle bir imkânımız da olmadı, açıkçası pratik olarak öyle bir imkânımız da olmadı. Dolayısıyla, şimdiye kadar usulüne, belirlediği ilk toplantıdaki usulüne bire bir, harfiyen uymuş bir Komisyonuz ve bugüne kadar da bunun dışında en ufak bir adım atmadık, bunun altını çizmek isterim. Sizlere de gösterdiğiniz bu hassasiyet dolayısıyla bir kez daha teşekkür ederim.

Ayrıca, ikinci önemli mesele: Bu, herhangi bir şekilde ortaya çıkmış olan bir Komisyon değil, tarihî bir çağrının, tarihî bir dönemin ve tarihî bir sorumluluğun gereği olarak ortaya çıkmış bir Komisyondur. Fikirleri farklı olsa bile burada

bulunan her bir siyasi partiden arkadaşımız, hatta aynı siyasi partinin içinde farklı görüşlere sahip olsa bile arkadaşlarımız bu tarihî sorumluluklarının bilinci içerisinde hareket ettiler. Ne demek tarihî sorumluluğu içerisinde hareket etmek? Odaklanmış olduğumuz barış hedefini mutlaka sağlamaya dönük adımları atmak için gayretle çabaladık ve buradaki çalışmaları asla bir siyasi partinin ya da birkaç siyasi partinin gündeminden ibaret görmedik. Tarihî sorumluluk ancak çoğulculuk anlayışı içerisinde gerçekleşebilir ve bunu da bugüne kadar, şimdiye kadar fevkalade ciddi bir şekilde uygulayarak bugüne kadar getirdik.

Komisyonumuzun kurulduğu günden bu yana hassasiyetle üzerinde durduğumuz bir başka konu ise demokratik olgunluktur. Burada arkadaşların birbirinin fikirlerine tahammül etmesinden bahsetmiyorum, olgun bir şekilde dinleyerek, gerektiğinde not alarak ama istifade etmek için -sadece onun argümanlarını çürütmek için değil- bir gayret içerisinde olduğunu gördük. Hatta bu yaklaşım sizler tarafından buraya davet ettiğimiz 134 arkadaşımızın sunumları sırasında da STK'lerin sunumları sırasında da ortaya konuldu. Herkes büyük bir olgunlukla katılmadığı, tamamına katılmadığı fikirleri dinliyor olsa bile bu fikirlerin hepsini not etti, gerektiğinde sorularını sordu. Ayrıca, devletimizin güvenlik mekanizmalarını yöneten şahısların, başta Bakanlarımız olmak üzere, Millî İstihbarat Teşkilatı Başkanımız olmak üzere iki kez gelerek bu Komisyonunda kapalı oturumlarda verdiği bilgilerin de niçin kapalı oturumlarda konuşulması gerektiğini bizzat müşahade etmiş olduk. Bu süre içerisinde özellikle 17'nci toplantıdaki bilgilerin fevkalade önemli olduğunu, sürecin bundan sonrasının sağlıklı yürümesi bakımından da bizler için fevkalade ciddi notlar olarak önümüzde durduğunu biliyoruz. Süre içerisinde de hem Bakanlarımızın hem Millî İstihbarat Teşkilatı Başkanımızın sahadaki gelişmelere ilişkin verdiği örneklerin, yaptıkları açıklamaların da bizim için oldukça önemli olduğunun altını çizmek istiyorum. Dolayısıyla, bu üç temel vasfımızı şimdiye kadar fevkalade güzel bir şekilde koruduk. Tabii ki her konuda yüzde yüz mutabakat içerisinde olmak mümkün değildir ama bu demokratik olgunluğumuzu da artık bu son düzlükte... Geçen hafta da söyledim, son düzlükten kastım ne? Bu çalışmaların muradı nedir? Ortaya sağlam hem de Komisyonun adında olduğu şekliyle millî dayanışmayı, kardeşliği ve demokrasiyi güçlendirecek fevkalade sağlam bir raporu ortaya koymak, bu Komisyonun önümüzdeki son düzlükte yerine getireceği en önemli

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

İncelenmemiş Tutanaktır

Komisyon: Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu

Tarih: 21/11/2025

Sayfa: 25

görevlerden biridir. Bu vesileyle, hem bundan sonraki süreçleri değerlendirmek hem geçen hafta başta Millî İstihbarat Başkanı olmak üzere, Millî Savunma Bakanımızın ve İçişleri Bakanımızın kapalı oturumda verdikleri bilgileri değerlendirmek üzere bundan sonraki toplantının bundan sonraki kısmının kapalı olarak devam edilmesi hususunu oylarınıza arz ediyorum: Kabul edenler...Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bundan sonraki oturumun kapalı düzende yapılabilmesi için beş dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 15.20